

Weidevogelbeschermingsgroep Westelijk Eemgebied

RESULTATEN-VERSLAG 2022

15 oktober 2022

Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken, Hilversum, 2022, uitgave 306

© Copyright 2022 – Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Hilversum.

Overname van gegevens is alleen toegestaan met bronvermelding en na schriftelijke toestemming van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

INLEIDING

Dit jaarverslag bevat een overzicht van de activiteiten en de resultaten van de weidevogelbescherming in 2022.

De Weidevogelbeschermingsgroep Westelijk Eemgebied is onderdeel van de Vogelwerkgroep het Gooi en omstreken; <https://www.vwggooi.nl>

HOE LEVEN WEIDEVOGELS?

Weidevogels leggen hun eieren in graslandgebieden en brengen hun jongen hier ook groot. Ze broeden ongeveer vanaf maart tot en met juni, de broedduur is tussen de 20 en 28 dagen. De eieren liggen vaak in een zelfgemaakt nest of een ondiep kuiltje omringd door vegetatie. Ze leggen de eieren het liefst op plekken met voldoende beschutting, dus in hoog gras. Kieviten en scholeksters broeden ook op vrijwel kale grond in een eenvoudig kuiltje met wat strootjes.

De gemiddelde weidevogel kan tussen de 7-18 jaar oud worden, als ze in een geschikt leefgebied opgroeien. De kwaliteit van het vogelgebied hangt af van de openheid, de mate van verstoring, de beschikbare hoeveelheid voedsel, predatie en weersomstandigheden. Ze leven vaak in groepen, zodat ze beter beschermd zijn tegen bedreigingen zoals kraaien, meeuwen, reigers en roofvogels.⁴

Nest met 5 kuikens kievit

"Echte" weidevogels eten met name regenwormen en insecten die ze in de grond vinden. Net zoals andere trekvogels vliegen ze elk najaar naar zuidelijke streken. Tijdens deze trek stoppen ze om op kracht te komen op zogenoemde pleisterplaatsen. Hierna trekken ze verder naar de overwinteringsgebieden en hier blijven ze tot het voorjaar, om extra vet op te slaan en conditie op te bouwen. Deze plaatsen zijn van cruciaal belang voor de overleving van de populatie. De kievit is meer een korte- en middellange-afstandstrekker, pendelt heen en weer met vorstgrens. In zachte winters overwinteren grote aantallen in ons land. Bij vorst trekken veel kieviten naar Engeland en Frankrijk.

Nederland is van oudsher een weidevogelland. Van sommige soorten, zoals de grutto en scholekster, komen internationaal gezien in ons land uiterst belangrijke

aantallen voor. Nederland draagt daarom een grote verantwoordelijkheid voor het behoud van voldoende grote, gezonde populaties.

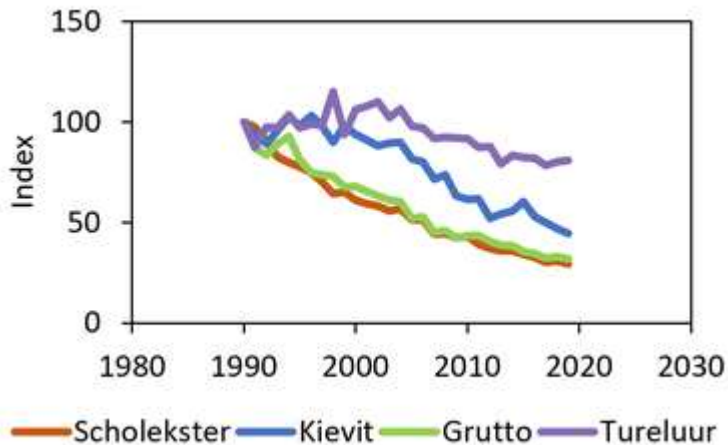
Voortgaande intensivering en versnippering van het grondgebruik in het landelijk gebied heeft geleid tot een drastisch tekort aan geschikt leefgebied voor de weidevogels. Denk hierbij aan verlagen van het grondwaterpeil, intensief bemesten, vaak en vroeg maaien; maar ook uitbreiding van ons wegennet en de bouw van woonwijken zorgen voor afname van goed leefgebied. Er verdwijnt hiermee voorgoed leefgebied en een deel van het leefgebied wordt fors minder geschikt. Weidevogels hebben hier geen tijd en ruimte om hun broed- en opgroeycyclus te voltooien waardoor de overlevingskans van weidevogelkuikens bijzonder klein is.

Effectieve weidevogelbescherming valt en staat met een goede samenwerking tussen boeren en vrijwilligers. Natuurlijk geeft het een goed gevoel weidevogels te redden, maar het werk is ook leuk. Je komt veel buiten om de nesten op te zoeken. Ook maak je afspraken met boeren over hun werk op het land.

Ook wordt er steeds meer nagedacht over verdienmodellen en nieuwe mogelijkheden voor duurzame financiering van boeren, die weidevogels een goede plaats in hun bedrijf (willen) geven. Met boeren en zuivelbedrijven wordt ervoor gezorgd dat er nieuwe producten op de markt komen, waar van een deel van de opbrengst naar extra weidevogelbeheer gaat. Dat gebeurt onder meer via Boeren van Amstel, CZ Rouveen, Red de Rijke Weidekaas en het project Polderpracht op Terschelling.

Weidevogels nemen in aantal af, ondanks maatregelen om ze te beschermen. Dit ligt in algemene zin niet aan de maatregelen zelf, maar aan de intensiteit waarmee ze worden ingezet. Binnen ons gebied is er zeker sprake van een intensieve bescherming, zoals via nestbescherming en het monitoren, het vossenbeheer tot begin 2022, verschralen van de grond, ruige mest in plaats van drijfmest, waterpeil verhogen, steeds meer plas-dras gebieden en kruidenrijk grasland inrichten.

Steltlopers die broeden in Nederlandse graslanden, zoals de grutto, Kievit en de scholekster staan in heel Europa onder druk door intensieve landbouw en de toegenomen predatie. Al decennialang wordt geprobeerd deze soorten te beschermen, maar nog steeds nemen zij in totaal in aantal af.

Aantalsontwikkeling van vier weidevogelsoorten (Bron: SOVON)

Zijn de maatregelen dan tevergeefs? Nee, veel beschermingsmaatregelen hebben wel degelijk succes.

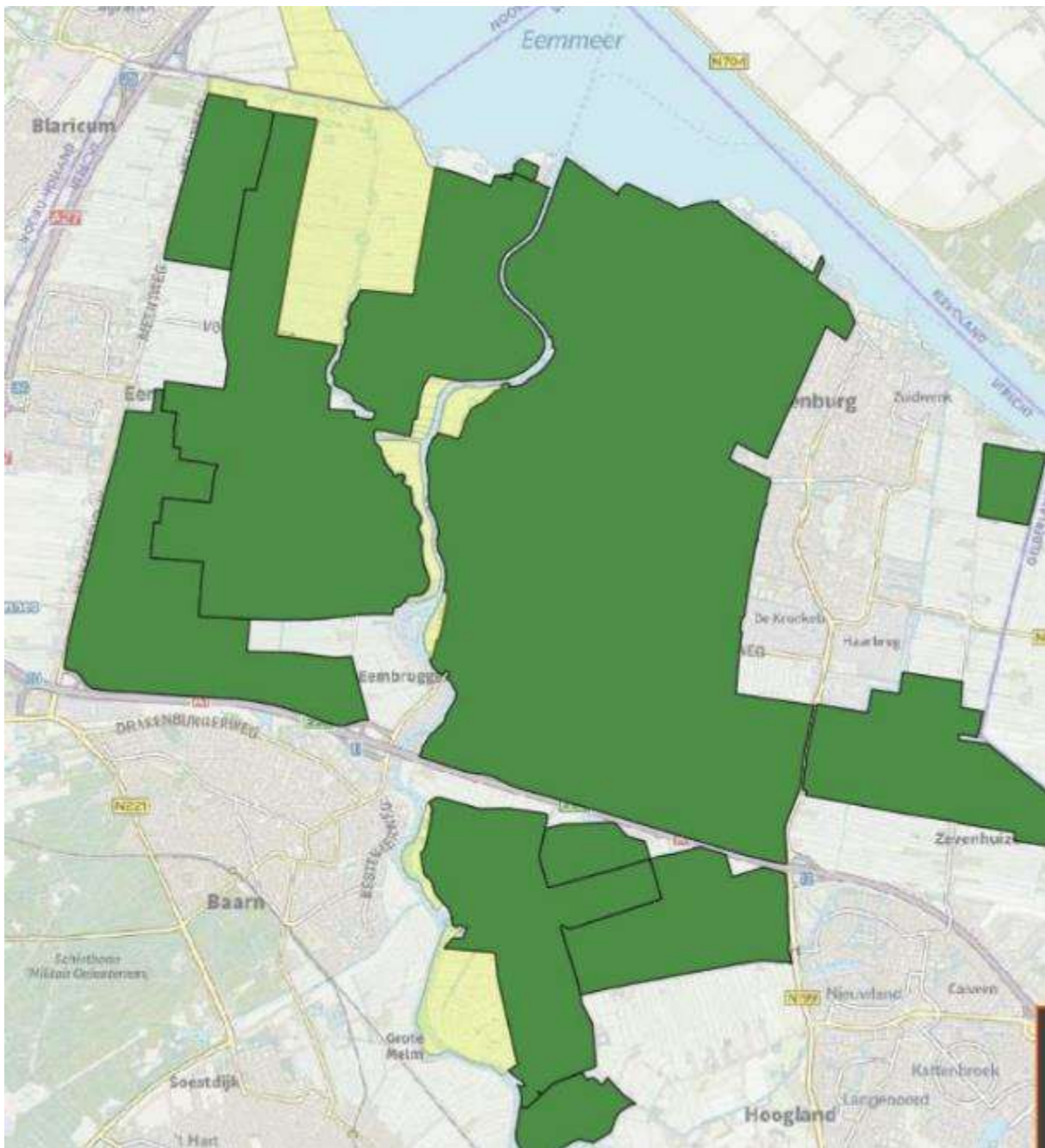
Intensieve vormen van agrarisch natuurbeheer bestaande uit een combinatie van beheermaatregelen die boeren nemen om weidevogels te beschermen zijn effectief (het zware beheer). Met name aanpassingen in het maaibeheer, verminderen van kunstmest en pesticiden, verhogen van het grondwaterpeil, kruidenrijk grasland en het beschermen van legsels en kuikens tegen predatie hebben een positief effect op de overleving van eieren en/of kuikens en dragen ze zo bij aan een positieve trend. Ook reservaatbeheer is een effectieve maatregel.

Het “Collectief Eemland” (verder te noemen CE), vroeger “Agrarische Natuurvereniging Ark- en Eemland”, ANV A & E, heeft “de beschikkingen voor de uitvoering van het weidevogelplan en droge dooradering voor Eemland” gekregen. De uitvoering wordt sinds enige jaren in al zijn facetten opgepakt en werpt zeker haar vruchten af via o.a. de toename op het zgn. zware beheer van het aantal territoria c.q. aantal broedparen.

CE kan nu zelf de vergoedingen toekennen en uitbetalen aan de boeren etc. binnen vastgestelde regels en afspraken; de provincie controleert dit. Door deze gezamenlijke aanpak op planmatige wijze uit te voeren vindt een uitgekiend beheer plaats en wordt de effectiviteit van beheersmaatregelen verhoogd. Dit beheer moet leiden tot een aantrekkelijk vestigingsbiotoop, een rustperiode om te broeden en voldoende kuikenland om de kuikens op te laten groeien.

Per 2023 is er een uitbreiding gekomen van het zgn. kerngebied voor percelen waar voldoende weidevogels aanwezig zijn. Het jaar 2020 was het eerste jaar dat de uitbreiding met de zgn. randzones in werking is gegaan. Hiervoor kwamen in ons gebied aan aantal percelen zeker in aanmerking. Het gaat dan om het opnemen van de zgn. “pareltjes”, d.w.z. percelen met flinke populaties weidevogels en boeren die er veel aan doen. Thans is er een nieuw kerngebied

ontstaan voor de periode 2023-2028. Dit betekent een uitbreiding voor geheel Eemland van het aantal hectaren weidevogelbeheer tot ca 2700 hectares. Was in 2016 nog ca 1500 hectares.

Groen is weidevogelbeheer voor de periode 2023- 2028. Geel is reservaat

In het nieuwe systeem meedoende boeren moeten jaarlijks een beheerplan, percelen met “zwaarder” beheer, zoals plasdras-percelen, kruidenrijk beheer d.w.z. geen zware bemesting en kunstmest, eventueel ruige mest, uitgesteld maai-beheer etc. afspreken. Voor 2022 zijn de contracten op tijd afgerond met contente boeren. Controle wordt o.a. gedaan door de Polderregisseurs (Gert Bieshaar en Ger-Jan Van Loenen).

Er wordt daarnaast ook controle uitgeoefend door de Provincie, Sovon en de NVWA (Nederlandse Voedsel- en Warenwet-autoriteit).

De boeren Gert-Jan de Jong en René Stalenhoef helpen de aan plas-dras-zaken meedoende boeren bij het installeren van de pompen met zonnecollectoren.

Deze zijn eerder nog verder verbeterd: bij iedere pomp een extra zonnepaneel en voor ieder paneel een rubberen mat, dit om groei van hoge vegetatie voor het paneel te voorkomen.

Er zal ook zeker door de provincie worden gecontroleerd op het tijdig en juist invullen van de gebieds-- en stalkaarten bij de boeren: de vrijwilligers moeten die met eventueel hulp van de boeren invullen.

De polderregisseur kan afspraken bijstellen met verantwoorde vergoeding voor de boeren; mede door de toch weer bijzondere omstandigheden (nog nesten aanwezig en/of nog kuikens rondlopend) zijn er ook dit jaar enige last-minute-aanpassingen van de contracten geregeld; dit werkt bijzonder goed!

De plas-dras-gebieden zijn 5 maal gemonitord door speciaal daarvoor opgeleide vrijwilligers, waarbij bleek, dat er een scala aan vogels en vogelsoorten van deze gebiedjes gebruik maakt, o.a. ook kemphanen, witgatjes, zomertalingen, regenwulpen, watersnippen, bokje, bergeenden met pullen, kluten e.d

Daarnaast werden andere zwaar-beheer-percelen ook 5 maal gecontroleerd. De plas-dras gebieden hebben ook dit jaar weer aangetoond zeer belangrijk te zijn voor het nestelen, broeden en het groot worden van kuikens. De voordelen van nat en bloemenrijk/kruidenrijk (insecten) zijn van groot belang. Er is sprake van een duidelijke tendens dat steeds meer legsels plaatsvinden in en direct rond de plas-dras gebieden. De overige gebieden worden steeds minder aantrekkelijk voor de vogels vanwege de toenemende droogte en het ontbreken van voedsel (regenwormen voor de oudervogels en de insecten voor de kuikens). De bodem wordt door de droogte dan te hard om nog met de snavel in de grond te komen. De percelen met plas-dras herbergen 5 keer meer vogels met jongen dan vergelijkbare percelen zonder plas-dras; De vegetatiestructuur op percelen met greppel plas-dras is geschikter voor foeragerende weidevogelkuikens dan op percelen zonder greppel plas-dras. Er komen zowel meer kleine (<4mm) als grote (>4mm) insecten voor op percelen met greppel plas-dras dan op percelen zonder greppel plas-dras. Tim Visser van Alterra (van de Universiteit Wageningen) heeft in 2017 een onderzoek gedaan in het gebied van CE (Collectief Eemland) dus ook in onze polder, naar de effecten van de introductie van plas-dras-gebieden en andere zaken vooral met betrekking tot de grutto. Zie: <https://www.collectiefeemland.nl/images/Downloads/Greppel-plas-dras-voor-weidevogelkuikens-Tim-Visser.pdf>

Het grootste probleem bij weidevogelbeheer is het lage opgroeisucces van de kuikens. Tijdens het opgroeien hebben ze – naast de predatiedruk - vaak gebrek aan voedsel en schuilmogelijkheden. Het idee is dat met greppel plas-dras het

gras plaatselijk minder snel groeit en gevarieerder van structuur wordt, waardoor het insectenaanbod verbetert. En dat is precies wat weidevogelkuikens nodig hebben. De drassige grond is ook voor de volwassen weidevogels aantrekkelijk omdat ze daardoor gemakkelijk wormen kunnen vinden.

Als gevolg hiervan is op percelen met greppel plas-dras het aantal weidevogelgezinnen van grutto, Kievit en tureluur groter dan op percelen zonder greppel plas-dras. De effecten blijken bij oude plas-drassen groter te zijn dan bij nieuwe plas-drassen. Het aantal plas dras-situaties is inmiddels uitgebreid tot 100 in totaal Eemland. In 2016 waren dat er nog slechts 41

Verreweg het grootste aantal broedende vogels vinden we in de Maatpolder; een deel van 'de Geerenstreek' en langs de Eemnesser Vaart. Per 2019 doen rond de Eemnesser Vaart een aantal nieuwe boeren mee of hebben boeren uitbreiding van hun percelen. Ook zijn er dit jaar percelen bijgekomen aan de Noord-Ervenweg en de Meentweg.

Aanvalsplan grutto

Het Aanvalsplan Grutto is een initiatief vanuit de overheid en natuurorganisaties en is met inbreng van zes weidevogelprovincies opgesteld. Het Aanvalsplan richt zich op het redden van de weidevogels in Nederland in combinatie met een fatsoenlijk inkomen voor boeren die het plan helpen uitvoeren.

Zie verder: <https://www.vogelbescherming.nl/docs/25f57adf-8401-47ab-91f7-8e7d239dcc2f.pdf>

In 2025 wordt de voortgang van het Aanvalsplan Grutto geanalyseerd. Afhankelijk van de bevindingen kan worden besloten om de ambitie te versnellen en te verhogen naar de inrichting en beheer van maximaal 34 kansgebieden.

Wij zullen er met de boeren en met een gerichte aanpak en inrichting alles aan moeten doen om met de reeds aanwezige en nog uit te breiden natuur inclusieve landbouw ervoor te zorgen dat de vogels voldoende tijd krijgen om eieren uit te broeden en de kuikens voldoende insecten vinden.

In 2020 werd bekend dat het aantal broedparen van de grutto in twintig jaar gedaald was van 60.000 naar 30.000. Meer dan de helft van alle grutto's ter wereld broedt in Nederland. In ons gebied is er over de periode 2018 – 2022 gaat het goed en is er sprake van een trendmatige stabilisatie met gemiddeld in totaal 188 nesten en territoria.

Geplande activiteiten en waarvoor subsidie is gevraagd en verkregen vanuit CE

1. Het plaatsen van vossenrasters rondom de percelen met plas-dras met bijbehorend kruidenrijk grasland en uitgestelde maaidata;
2. Het definitief verwijderen van bomen en boomopslag;
3. Uitbreiding van het aantal plas-dras situaties;
4. Uitbreiding van de bestaande drone capaciteit.

CE heeft in totaal 2 drones aangeschaft, mede om voor de boeren te bekijken of het gebruik ervan nuttig en rendabel is; o.a. bijv. bij de weidevogelbescherming. Sinds enige jaren zijn er proeven mee gedaan en het is onvoorstelbaar wat er mogelijk is. De drone heeft ook reeds haar nut bewezen bij het monitoren van velduil nesten en kuikens. Er wordt binnen landelijk overleg gewerkt aan het verbeteren van de software van de drones. Meer directe en snellere waarneembaarheid van nesten/eieren met de drone.

ACTIVITEITEN

Ons werkgebied is de Eempolder (gemeente Eemnes, provincie Utrecht). Ons gebied wordt begrensd door de Eem, het Eemmeer, de A27 en de A1. Voor het legselbeheer gaat het in totaal om 1640 hectares, waarvan 746 hectares grasland met legselbeheer en 894 zwaar beheer (plas-dras/kruidenrijk). 243 hectare is bouwland (maisland).

Per gebied opereert in principe één beschermingsgroep; één vrijwillig(st)er is het aanspreekpunt, waarmee de coördinatoren/polderregisseurs ‘in het seizoen, dat loopt van half maart tot eind juni, contact houden over het verloop van het beschermingswerk; de aanspreekpunten houden contact met de boer(en) en administreren de nestgegevens. Er werd ook dit jaar met wisselende groepsformaties gewerkt. We hebben het idee dat het goed is gegaan. De vrijwilligers leefden en werkten mee en het blijft mooi werk! We blijven wel steeds streven naar verbeteringen.

Nieuwe vrijwilligers worden zoveel als mogelijk door de reeds ervaren vrijwilligers meegenomen tijdens de activiteiten in het veld om zodoende kennis en ervaring op te doen omtrent het waarnemen en het gedrag van de weidvogels

We hebben weer heel wat nesten gemarkeerd en beschermd; waar nodig werd schrikdraad (vaak zonder spanning) om nesten gezet; er is geholpen tijdens het maaien om jonge vogels te sparen. Daarbij maken we gebruik van kleine “kooitjes” of dozen waar we de te redden jongen tijdelijk in “opslaan”; de ouder-vogels horen en/of zien hun jongen en pakken de zorg weer op, zodra ze worden losgelaten; dit werkt goed.

Gert heeft als coördinator regelmatig contact met het provinciale Landschapsbeheer Erfgoed Utrecht (LEU) en minstens tweemaal per jaar is er het provinciale coördinatorenoverleg.

Ook werden enige malen eieren in mandjes geplaatst op maisland dat bewerkt wordt (ploegen/zaaien)

LAST MINUTE BEHEER

We hebben dit seizoen extra aandacht gegeven voor de mogelijkheid van het afsluiten door de boeren van het zogenoemde last minute beheer. Dit is in vele gevallen (ca 10) ook daadwerkelijk gebeurd. Dit regelt de polder-regisseur, op verzoek van en in overleg met de boeren en de vergoeding-gevende instanties CE. Deze flexibiliteit is zeer effectief: er zijn veel zaken die door de afhankelijkheid van het weer, niet maanden van tevoren in een contract op vaste data zijn te prikken!

Overigens zijn de boeren soepel en wordt er ook op eigen initiatief later gemaaid; ze rapporteren dit wel aan de polderregisseurs.

Het is mogelijk om tijdens het seizoen, wanneer de boer van plan is te gaan maaien en ziet dat er kuikens zijn, een ad hoc pakket voor één seizoen af te sluiten. Dit heet last-minute beheer. Het biedt de mogelijkheden om gedurende het seizoen in te spelen op de eventuele aanwezigheid van legsels en vooral jonge weidevogels. Dit kan via één of meerdere van de volgende drie vormen: 1. Het verlengen van een pakket met rustperiode. Hierbij wordt de bestaande rustperiode met één of twee weken verlengd tot het moment dat verwacht mag worden dat zich geen jonge vogels meer in de beheereenheid bevinden. 2. Het creëren van kuikenvelden. Hierbij laat de boer bij het maaien stroken of blokken gras staan die tenminste 2 weken later worden gemaaid dan de rest van het perceel en deze dienen tot minimaal 1 juni te blijven staan.

OMVANG VAN AANTALLEN BESCHERMERS, BOEREN EN HECTARE

Het aantal beschermers/vrijwilligers was dit jaar 48. In 2021 was dit 42. Verreweg de meesten zijn enorm enthousiast bezig en leren voortdurend, al doende en van meer ervaren collegae.

Nieuwe beschermers blijven welkom, vooral als ze wat ervaring hebben met nesten zoeken of ten minste de nodige affiniteit met (weide)vogels hebben.

Het aantal boeren bedroeg 37. In 2018 was dit nog 30. De toename is te verklaren vanuit het ook betrekken van de zgn. randzones bij het

weidevogelbeheer. Het totaal aantal deelnemende boeren bedraagt dit jaar 90 (Westelijk en Oostelijk Eemland in totaal).

De door ons te beschermen oppervlakte via legselbeheer bedroeg 967 hectare. Dit was 584 hectare in 2018. In 2017 was dit 516 hectare.

Het totale beheerde weidevogelgebied in Eemland is 2700 ha.

In het gehele gebied Eemland waren er 100 plas-dras situaties. 22 % van het beheerde weidevogelgebied Eemland bestond uit zwaar beheer (uitgesteld maaien)

Verbeteren kruidenrijk grasland en optimaliseren profiel t.b.v. greppel plas-dras

Om een mini optimaal weidevogelbiotoop te realiseren op bedrijfsniveau (wat gehanteerd wordt als instapeis voor een deelnemer naast de aanwezigheid van weidevogels) liggen de kruidenrijkpercelen hoofdzakelijk rond de greppel plas-drassen. Doordat CE jaarlijks de plas-drassen inmeet met GPS is de vorm en de oppervlakte bekend. Met maatwerk inrichtingsmaatregelen is het mogelijk de oppervlakten eenvoudig te vergroten. Daarmee verhogen we de efficiëntie van de greppel plas-drassen omdat niet elk perceel waterpas ligt.

In het kader van een project is bij één van onze deelnemers gekeken naar de uitgangssituatie van de plas-dras in combinatie het kruidenrijk perceel. Hierbij is niet alleen gekeken naar de chemische samenstelling van de grond maar ook naar het bodemleven en de mogelijkheden om voedingsstoffen vast te leggen. Het betreft dan TEC (de totale uitwisselingscapaciteit) en CEC (Het negatief geladen oppervlakte van de bodemdeeltjes heet het kationenadsorptiecomplex of CEC)

. Heel kort samengevat gelden de volgende adviezen.

- Strooien van vaste mest om het bodemleven te voeden. Dit stellen we op max 10 ton per ha.
- Strooien van steenmeel. Steenmeel is een slow release meststof met sporenelementen die vooral voor kruiden en bodemleven belangrijk zijn. Een belangrijk onderdeel van steenmeel is de pH verhogende waarde. De gemiddelde pH op de percelen is net 5, terwijl kruiden 6 prefereren. Om de Ph waarde op peil te brengen hebben we gemiddeld 2 ton steenmeel per ha nodig als reparatiebemesting.

Kwalitatief goed kruidenrijk grasland is essentieel voor de overlevingskansen van weidevogelkuikens. Onder een goed kruidenrijk perceel wordt verstaan: voldoende gebiedseigen kruiden en variatie in de vegetatie (Eekeren, N. van & Visser, T. 2019 Memo: Invulling kruidenrijk grasland – Definitie, randvoorwaarden en borging. Louis Bolk instituut, publicatienummer 2019-018 LbD.)

Het Collectief Eemland heeft al vele jaren kruidenrijk grasland. Op deze percelen wordt voornamelijk ruige mest uitgereden en bij voorkeur geen drijfmest. Het advies van het collectief is maximaal 10 ton ruige mest per Ha. Op deze wijze zouden de percelen voldoende moeten verschrallen. De resultaten hiervan zijn wisselend.

In 2019 heeft het Collectief een veldinventarisatie gedaan volgens een beoordelingsformulier van de Vogelbescherming. Veel percelen blijven hangen in het zogenaamde witbolstadium. Dit komt omdat we niet kunnen maaien voordat de witbol in de bloei komt. We hebben te maken in het kader van de weidevogels met rust tot 15 juni. Het resultaat van de inventarisatie is dat 15% als goede tot zeer goede kruidenrijke percelen bestempeld kunnen worden. Bij 85% van de percelen zullen er dus aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn om goed kruidenrijk grasland te creëren.

Het Collectief heeft de afgelopen jaren ervaring opgedaan met het doorzaaien van de kruidenrijke percelen. Door het doorzaaien zouden er meer kruiden moeten ontstaan, dit gaf echter niet het gewenste resultaat. In een vervolgprouf is een perceel gefreesd en zijn er kruiden en gras ingezaaid. Deze proef geeft wel het gewenste resultaat.

Op een kruidenrijk perceel van een deelnemer is er in samenwerking met de Vogelbescherming een onderzoek uitgevoerd naar de bodemgesteldheid. Uit dit onderzoek blijkt dat de pH op dit perceel te laag is (pH=5,2). Om dit te verhogen wordt er geadviseerd om steenmeel te strooien. (Soil Smart Analyse, uitgevoerd door Holag en Groeibalans. Als bijlage 10 toegevoegd.) Om op andere kruidenrijke percelen de pH te bepalen dient er een bodemonderzoek uitgevoerd te worden. Op basis hiervan wordt de hoeveelheid te strooien steenmeel bepaald. De kruidenrijke percelen bevinden zich meestal rondom een plas-dras situatie. Niet elke plas-dras situatie in Eemland is van voldoende grootte. De herinzaai van de kruidenrijke percelen biedt daarom een unieke kans om ook de plas-drassen te optimaliseren. Op de meeste percelen zal daarom ook beperkte grondverzet uitgevoerd worden om de plas-dras situaties te vergroten. Hierdoor wordt er een optimale weidevogelbiotoop gecreëerd met voldoende water en kruiden.

Ten slotte worden de percelen ingezaaid met een mengsel van BG11 en het gruttomengsel. Het BG11 grasmengsel is bij uitstek geschikt voor veengrond en zware klei welke in de Eempolders te vinden zijn. Dit mengsel bevat een zeer beperkt aandeel Engels raai en voornamelijk andere grassen om zo voldoende variatie in vegetatie te creëren. Het gruttomengsel bevat diverse kruiden die bijdragen aan een goede voedselvoorziening van de kuikens.

Na opkomst kunnen ongewenste kruiden zoals distel, zuring en brandnetels ontkiemen. Om de kruiden zo min mogelijk concurrentie te geven is het zaak deze te bestrijden. Het advies is om 3 maal een pleksgewijze onkruidbestrijding uit te voeren met behulp van rugspuit of quad.

Beknopte werkwijze:

- Maaien kruidenrijk na 15 juni en gewas afvoeren.
- Frezen bestaande zode.
- Herdimensioneren van de greppel plas-dras door beperkt grondverzet.
- Optimaliseren pH met behulp van steenmeel
- Half augustus inzaaien met een BG 11 mengsel en graslandkruiden (gruttomengsel)
- 3 maal pleksgewijze onkruidbestrijding met rugspuit of quad.

In ons gebied is ook een aantal percelen geploegd/gefreesd en opnieuw ingezaaid met een kruidenrijk grasmengsel. In totaal in Eemland 120 ha> tevens is dan de greppel-plas-dras verbeterd, zodat er niet snel een vijver ontstaat en er sprake is van taludvorming

Dit zal vrijwel zeker leiden tot een verhoogde aanwezigheid van broedende weidevogels.

WEERSINVLOEDEN EN AGRARISCHE WERKZAAMHEDEN

De lente was duidelijk droog. De eerste helft van de maand april was wel kletsnat en gaf soms bedreigingen voor reeds aanwezige nesten. Er gingen dan ook enige nesen door de natheid verloren. Met een gemiddelde temperatuur van **10,2 °C** tegen een langjarig gemiddelde van 9,9 °C was de lente aan de zachte kant.

Maart was zeer droog met gemiddeld 14 mm tegen normaal 53 mm en de maanden april en mei kenden een normale hoeveelheid neerslag met respectievelijk 39 mm en 49 mm en met gemiddeld over het land 104 mm neerslag tegen het langjarig gemiddelde van 148 mm. Tot aan de laatste dag zou de maand maart zelfs record droog zijn geweest, met plaatselijk zelfs helemaal geen neerslag.

Het landelijk gemiddelde neerslagtekort was aan het einde van de lente opgelopen tot 105 mm, waar ongeveer 60 mm in deze tijd van het jaar normaal is.

De genoemde weersomstandigheden hadden ook een invloed op het verloop van het broedseizoen. Door de droogte waren de bodem en de voedselomstandigheden niet echt goed in de maanden april-mei. De grasgroei kwam beduidend later op gang. Waardoor ook de aanwezigheid van insecten en wormen duidelijk minder was. Vogels zijn daardoor waarschijnlijk niet tot broeden overgegaan of hebben het broeden uitgesteld. Door de droogte via het neerslagtekort temperaturen in de periode medio april tot medio mei was het voedsel (insecten zoals tweevleugeligen, kevers en bovengronds aanwezige regenwormen) van de kuikens niet of nauwelijks voorhanden.

Dit betekent ook een lager aantal nesten in vergelijking met vorige jaren. In 2021 waren er 277 nesten. In 2020 en 2019 waren dat er respectievelijk 354 en 299. Ook werden enkel andere nesten/territoria gevonden: 2 gele kwikstaart, 1 graspieper 1 slobbeend. De teruggang is met name bij de Kievit en de grutto. Het kan wel zo zijn dat er bij het uitgesteld maaien en plas-dras situaties meer territoria waren zodat er wel in totaliteit compensatie plaatsvindt. In het algemeen zien we een verschuiving van het broeden van regulier land naar de plas-dras situaties.

Als gevolg van de geschetste koude en natheid waren laat nog enkele nesten aanwezig en liepen er nog kuikens rond die nog niet vliegvlug waren. Als gevolg daarvan werd door een aantal boeren bepaalde percelen later gemaaid dan aanvankelijk was voorzien, nl. per 15 juni. De vogels hadden het broeden uitgesteld of zijn bij verlies van nesten nog met een tweede nest begonnen. Dit heet last-minute beheer. Het biedt de mogelijkheden om gedurende het seizoen in te spelen op de eventuele aanwezigheid van legsels en vooral jonge weidevogels.

Er is op ca 90 hectare ruige mest uitgereden, goed voor het bodemleven, de pieren en naderhand de insecten, optimaal foerageren voor pullen en volwassen vogels. Er waren 26 plas-dras gebieden.

Dit jaar is door boeren met de zonnepanelen in greppels het waterpeil verhoogd, waardoor een gebiedje optimaal werd voor het foerageren van Kieviten, grutto's, tureluurs, eenden soorten etc. Het was ook dit jaar effectief; een flink aantal langsnaveligen – zeker honderden (ook doortrekkers) – zijn beter geconditioneerd aan het broedseizoen begonnen.

Door intensivering van de landbouw, maar ook door klimaatverandering, is de grasgroei steeds vroeger op gang gekomen. Voor de gruttokuikens is het essentieel dat de vegetatie nog halfopen is wanneer zij uit het ei kruipen, zodat zij zich jagend door het grasland kunnen begeven. In plaats kan het zo worden dat de vogel een weiland treft vol hoog en dicht gras dat steeds sneller groeit en ook steeds eerder wordt gemaaid. Er waren soms al geluiden dat het gras in april snel hoog stond.

GEVONDEN LEGSELS EN UITKOMSTRESULTATEN

Onderstaand zijn de aantallen vermeld van zowel het legselbeheer als ook van het zwaar beheer in de gehele Eemnesser polder in 2022 (voor zover afspraken met de betreffende boeren). En een historisch overzicht van het legselbeheer Conclusies als volgt:

- De **kievit** had een ongeveer zelfde aantal nesten als in 2021, nl 170. nesten. In 2021 waren het 168 nesten. Het aantal territoria was duidelijk meer, nl 133. Dit was 116 in 2021.
De kievit is een vroege broeder; dit jaar begonnen ze enigszins laat, mede door de droogte en het natte weer begin april. De piek van de eileg valt normaal in de eerste helft van april. Het eerste kievitsnest werd gevonden op 22 maart 2022 door Jan Rigter. In 2021 werd het eerste kievitseizoen op 16 maart gevonden. De kievit begint na verlies van een nest, vrij snel aan een vervolg-nest. Deels broedt de kievit ook op maisland en dus deels minder afhankelijk van plas-dras. De predatie is duidelijk het hoogst bij de kievit. 80 % van de predatie vindt bij de kievit plaats. Nesten liggen vaak op open grond.
- De **grutto** was dit jaar stabiel qua nesten. Een aantal van 54 nesten in 2021 en ook 54 nesten in 2022. Het aantal territoria was ook stabiel. 123 in 2022 en 125 in 2021.
Het broeden kwam wel later op gang. Als hoofdoorzaak geldt de droogte en de natheid in de periode half april waardoor het broeden werd uitgesteld c.q. afgesteld. Naar verluidt vertrokken vanwege de droogte een aantal grutto's ook reeds daarom vroeg naar het Zuiden. Anderzijds deed de grutto het wel goed binnen de plas-dras gebieden.
De grutto start begin april: het eerste gruttonest in Eemland werd gevonden op 26 maart 2022. De grutto vertrekt steeds later naar het zuiden en komt vaker eerder terug naar de Nederlandse weilanden, waarmee de vogel steeds langer in Nederland verblijft. Er worden nu al het hele jaar door grutto's gezien, maar dat is de variant die op IJsland broedt. De vogel die in onze weilanden broedt, is de Noordwest-Europese variant van de grutto. De eerste 'Nederlandse' grutto werd dit jaar op 14 februari gespot in Friesland. Een record voor de provincie, het landelijk record staat nog altijd op 12 februari. Grutto's overwinteren vooral in Afrika en komen na een tussenstop in Spanje of Portugal terug naar Nederland. De weidevogels hebben het steeds lastiger tijdens die tussenstop vanwege de droogte
- Ook de **tureluur** was in aantal zeer goed vertegenwoordigd binnen het plas-dras gebied en het uitgesteld maaien. Liefst 122 territoria in 2022 en dat waren er in 2021 nog 70. In totaal dus een veel meer broedparen

(legsels en territoria); 148 in 2021, in 2021 waren het er 95 en in 2020 waren het er 101.

Het eerste nest werd gevonden op 30 april. De tureluur begint circa een week later met broeden dan de grutto.

- De **scholekster** was qua broedparen minder dan een jaar eerder. In 2021 waren het 73 broedparen (legsels en territoria). In 2022 was dit aantal 56 In 2020 was dit aantal 65. De scholekster legt meestal drie, soms vier eieren in een nest gemaakt in een ondiep kuiltje. Meestal broedt de scholekster op grasland, maar ook op bouwland worden veel nesten aangetroffen. De eieren komen uit na 25 à 27 dagen broeden. De jongen worden dan nog een poosje gevoed door de ouders, in tegenstelling tot bij de meeste andere weidevogels.
- De scholekster begint doorgaans later in het seizoen. Het eerste scholekster nest is redelijk vroeg op 9 april gevonden.

Tureluur met kuikens- (Bron: R.J. vd Leij)

Als de tureluurkuikens eenmaal uit het ei zijn gekomen, blijven ze vaak binnen een straal van zestig tot honderd meter van het nest. De ouders zijn erg plaatstrouw en maken hun nest vaak op dezelfde plek. Zo leren ze hun gebied door en door kennen. In tegenstelling tot veel andere weidevogels, groeien de

kuikens van de Tureluur vooral op plekken op waar minder maaimachines komen, zoals (greppel)plasdrassen, slootkantjes en braakliggende stukjes. Ook zijn de ouders behendig in het weggeleiden van de kuikens, waardoor ze maaimachines kunnen ontwijken.

Duidelijk is dat er sprake is van een structurele verschuiving van nesten in het reguliere weideland naar de plas-dras gebieden.

In 2016 was het aantal nesten in het reguliere weiland in geheel Eemland per 100 ha 76 en in 2018 was dit 53. Een afname van 30 %. In 2020 was dit 47 mede door een toename van het aantal hectares. In 2020 was er sprake van een toename van het aantal nesten in geheel Eemland, nl. 1115 nesten. In 2019 waren dat 935 nesten. In 2021 was het aantal nesten wel minder, nl 837. In 2020 in geheel Eemland 642 territoria. En in 2021 waren 810 territoria. In 2016 waren dat nog 419 territoria.

Ieder jaar een verbetering in Eemland

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Totaal aantal hectares weidevogelbeheer	1497,6	1514,4	1644,6	2257,4	2391,6	2472,5	2667,8	1170,29
Aantal hectares zwaar beheer	340	372	379	473	534	497	588	247,62
Aantal stuks greppel plas-dras:	41	45	48	66	76	85	100	59,00
Percentage zwaar beheer	22,70%	24,59%	23,07%	20,96%	22,35%	20,10%	22,02%	-0,68

Het aantal door onze groep beschermde nesten is ook dit jaar in 2 delen vermeld: het deel legselbeheer en de resultaten in de percelen met “zwaar beheer” waar niet mag worden gelopen i.v.m. onnodige verstoring, waar alleen observatie op afstand is toegestaan.

Ouder met kuiken de Vaart oversteken

Aantal nesten per soort

	2022	2021	2020	2020	2019	2018	2017	2016
Kievit	170	168	232	204	192	161	246	193
Grutto	54	54	80	78	53	69	106	163
Scholekster	29	30	51	45	32	24	25	41
Tureluur	26	25	27	27	22	25	53	97
Totaal	285	277	390	354	299	279	430	494

Van de 285 nesten waren er 100 op maisland en 185 op grasland

Aantal territoria per soort - zwaar beheer**Totaal nesten en territoria**

	2022	2021	2020	2019	2018	2022	2021	2020	2019	2018
Kievit	133	116	94	73	94	303	284	326	265	255
Grutto	123	125	122	116	116	177	179	202	169	185
Scholekster	27	43	13	11	18	56	73	64	43	42
Tureluur	122	70	74	70	79	148	95	101	92	104
Totaal	403	254	303	270	307	684	631	693	569	586

We zien een stabilisatie qua verschuiving van nesten naar territoria (zwaar beheer).

Geheel Eemland nesten en territoria

	Nesten	Territoria	Totaal
2018	926	568	1494
2019	940	545	1485
2020	1096	643	1739
2021	882	811	1693
2022	936	798	1734

Over het geheel zien we in 2022 in ons gebied een toename van het aantal broedparen ten opzichte van het seizoen 2021.

Totaal aantal nesten en territoria in 2022 was 684 en in 2021 was dit aantal 631.

Qua aantal een toename van 53 en is dan bijna 9 %. Schommelingen tussen jaren zijn normaal.

Over een periode van 5 jaren is er sprake van een redelijk grote stijging. Over de jaren 2018/2019 gemiddeld 578 nesten en territoria en over de jaren 2021/2022 zijn dat er 658. Een stijging van 13,8 %.

Belangrijk ook te vermelden dat de predatie in het seizoen 2022 hoger was, nl 22,2 %

Verliezen per soort 2022

<u>Soort</u>	<u>ON</u>	<u>P</u>	<u>PV</u>	<u>V</u>	<u>W</u>	<u>Totaal</u>
Grutto		9		1		10
Kievit	7	48	1	4	3	63
Scholekster		3		1		4
Tureluur			1	1		2
Totaal	7	60	2	7	3	79
% van totaal	8.86	75.95	2.53	8.86	3.8	

Verliezen per gebied 2022

<u>Gebied</u>	<u>ON</u>	<u>P</u>	<u>PV</u>	<u>V</u>	<u>W</u>	<u>Totaal</u>
UT317AE Maatpolder	4	5	2	1		12
UT317AG Zuidpolder te Veld	3	45		6	3	57
Totaal	7	50	2	7	3	69
% van totaal	10.14	72.46	2.9	10.14	4.35	

Verliezen per bedrijf 2022

<u>Bedrijf</u>	<u>ON</u>	<u>P</u>	<u>PV</u>
Gooijer, H.J.N. de		1	
Graaf, H. de		9	
Groenestein, C.R.	3	2	
Huiberts, P.M.N.		1	
Jong, G.J.P. de			2
Makker, N.		1	
Oosterom, J. van		6	
Oostrum, G.J. van		23	
Post, C.F.		1	
Rigter, F.A.B.M.		4	
Rigter, G.F.J.M.	4		
Stalenhoef, L.C.			
Walraven, I.		11	
Wiggerts, C.J.H.		1	
Totaal	7	60	2
% van totaal	8.86	75.95	2.53

Legenda:

ON: Volledig onduidelijk welke oorzaak P: Soort niet bekend PV: Door vos V :Verlaten
W: Soort niet bekend

Predatie

Jaar	2022	2021	2020	2019
Totaal	62	36	89	42
% predatie	22,2	13,8	27	17,9

Duidelijk is de predatie in het seizoen 2022 hoger was, nl 22,2 %

In 2021 was dit zeer laag met 13,8 %. Het is aannemelijk dat de stijging veroorzaakt werd door het niet langer mogen bejagen van de vos als een belangrijke predator bij de weidevogels en dat cijfer is uiteindelijk van grote invloed op het aantal vliegvlug geworden kuikens.

Rekening houdend met de predatiegraad kunnen we toch spreken van een bijzonder goed resultaat.

Er was een duidelijke aanwezigheid van vossen en ook meer hermelijnen.

Ook soms vastgelegd op camera.

De nodige acties ter preventie – waar mogelijk – worden genomen, o.a. via afschot en via het plaatsen van vossenrasters. In het gehele gebied Eemland werden 20 rasters rond plas dras situaties geplaatst. Dit jaar zijn er 10 in ons gebied Westelijk Eemland geplaatst. Het is de bedoeling dat op den duur rond meer plas-dras gebieden vossenrasters geplaatst worden.

Met het permanent onder stroom houden van de rasters/draden is een probleem.

Dit als gevolg van het weglekken door het contact van de rasters met riet/gras.

Voor zover bekend is er een zekere kritisch grens van nestpredatie van 50 %.

Nestpredatie van meer dan 50% leidt doorgaans tot een te lage reproductie om de stand van weidevogels op peil te houden. De nestpredatie moet dus minder zijn dan 50% om voldoende vliegvlugge jongen te kunnen produceren. Over het inzicht met betrekking tot het vliegvlug worden ten opzichte van het aantal nesten/uitkomst is nog te weinig bekend in onze polder.

Onze cijfers zijn gericht op de nestpredatie. Grosso modo wordt een nestpredatie van ca 30 % als natuurlijk en onvermijdelijk verschijnsel gezien. Dit sterk afhankelijk van de mate en wijze van adequate inrichting en het beheer.

VELDERVARINGEN

Hieronder volgt een aantal waarnemingen/ bijzondere zaken, die we en passant deden en meemaakten. Plas-dras gebieden bieden naast een aantrekkelijke plek voor het broeden en het vliegvlug worden van kuikens ook de mogelijkheid van foerageren van doortrekkers en het opvetten na het broeden.

Dit jaar werden incidenteel velduilen waargenomen. Het heeft niet tot broeden geleid. Er overwinteren grote aantallen grauwe ganzen, brandganzen en kolganzen in de Eempolders; ook smienten grazen er in de winter op grote schaal. Er zijn steeds meer grauwe ganzen die hier blijven broeden. Canadese ganzen – een uitbreidende populatie – trekken helemaal niet.

In het algemeen blijven alle soorten ganzen voor de boeren een groter wordend probleem, mede omdat de vergoedingen voor financiële schade ontoereikend zijn en het weer extra administratieve rompslomp geeft. Bovendien werken de boeren niet ‘voor de ganzen’!

Aan de Noord Ervenweg werd een kievitsnest ontdekt met maar liefst 6 eieren. Zie de foto. Normaal zijn het 4 eieren en soms wel eens 5 eieren.

Maar 6 eieren is uitzonderlijk.

De vraag is gerezen of dit dan wel van 1 kievitspaar is of dat er door een andere kievit in het nest ei of eieren zijn bijgelegd.

Frank Majoor, onderzoeker bij SOVON, heeft ons met een goed advies geholpen om dit vast te stellen.

De eieren zijn alle kort in het water gehouden en er bleven 4 eieren drijven en 2 eieren zonken. Deze laatste 2 eieren zijn dan nog niet voldoende bebroed en zijn dan afkomstig van een latere bijlegging van een andere kievit.

Deze 2 eieren zijn op aanraden van Frank Majoor uit het nest verwijderd, daar anders de grote kans ontstaat dat er van alle eieren niets terecht komt.

Er werden ook diverse nesten gevonden met 5 eieren. Al deze nesten zijn gelukkig uitgekomen.

Er werden vrij veel hermelijnen in de polder waargenomen.

Er is momenteel vanuit Sovon met de Rijksuniversiteit Groningen een onderzoek lopende in de Eemnesser polder over de ecologie van de hermelijn. De hermelijn geldt naast de vos ook al een belangrijke predator van de zoogdieren voor de eieren en kuikens van de weidevogels.

De verliezen in de productie van vliegvlugge jongen ontstaan tijdens de nestfase en ook tijdens de kuikenfase.

Predatie is daarbij de belangrijkste oorzaak.

Het onderzoek vindt nu plaats met een aantal gezenderde hermelijnen.

Foto van een gezenderde hermelijn van Iwan Vermey

De hermelijn heeft een lengte van 30 tot 40 centimeter (inclusief staart) en kan in de winter geheel wit zijn met zwarte staartpunt. De hermelijn heeft zwarte staartpunt die bij de iets kleinere wezel ontbreekt.

Verder lijken de wezel en hermelijn sterk op elkaar.

Een hermelijn wordt meestal niet meer dan twee jaar oud, maximaal tien jaar oud.

Leefgebied tot circa 100 hectare. Ook de hermelijn is dag- en nachtactief.

Op het menu staan vooral woelmuizen en -ratten, maar ook konijnen, vogels en eieren.

De plas-dras-gebieden zijn door Gert 2 maal gecontroleerd en de vogels zijn geïnventariseerd en gerapporteerd aan CE. De vrijwilligers die zo'n gebiedje in hun gebied hadden, telden ook "op afstand" en rapporteerden dat aan Gert of rechtstreeks aan CE. Als gevolg van de droogte waren juist de plas-dras gebieden een geweldige plek om te foerageren.

Er broedden boerenzwaluwen bij verschillende boerderijen en onder de bruggen over de weteringen en sloten. De reden voor de mindere aanwezigheid zijn thans nog niet bekend. Toch waren er bij 2 boeren in de Maatpolder grote kolonies huiszwaluwen; 1 van 39 huiszwaluwen (Johan Eek) en 1 van 45 huiszwaluwen (Frans Rigter).

Niet meer droog

Er werd op het maisland van Gerard Rigter een groot aantal nesten van kievit, scholekster en ook 2 nesten van bontbekplevier in 'mandjes' gezet en tijdelijk met gele koepeltjes afgeschermd bij het zgn. slang slepend injecteren met vergiste drijfmest; de mandjes worden dan bij het zaaien tijdelijk verplaatst. Ook eventueel eerder bij het ploegen. In het algemeen zijn deze legsels uitgekomen, met uitzondering van de maislanden bij de eerste ronde (voor het inzaaien). Met name meeuwen zorgen dan voor de predatie. Bij Gerard Rigter het om ca 20 in mand gezette en afgedekte nesten.

Nest in mandje en afgeschermd

Gert met bescherming in uitvoering

Doelstellingen voor de komende jaren

- Primair is het doel in algemene zin gericht op een optimale weidevogelbescherming in ons gebied.
- Het seizoen 2022 was het laatste jaar van de gecontracteerde 6 jaar met overbruggingsjaar waar de boeren op dezelfde basis vergoedingen ontvangen. Wij zullen ze helpen, waar dat nodig is. Per 2023 volgt een nieuwe contractperiode met de overheid.
- Er zal nader gekeken worden naar de omvang van de zgn. kerngebieden en de randzones voor 2023 -20287. Of wel welke percelen komen wel of niet in aanmerking voor mogelijke aanwijzing i.v.m. subsidiering.
- Bezien welke invulling en uitvoering gegeven kan en moet worden aan het zgn. aanvalsplan Grutto.

Verder ook

- Instandhouden van de constructieve en prettige relatie met de boeren; waar mogelijk en nuttig verhogen deelnamebereidheid; deelnamebereidheid van de boeren (is al zeer hoog).
- Blijven werken aan begeleiding van ‘perspectief-biedende’ vrijwilligers, door ze mee te laten lopen met ervaren mensen.

- Verder implementeren van beheersmaatregelen, zoals het verder implementeren van het uitrasteren na opgedane ervaringen. Uitbreiden van kruidenrijk grasland en bodemvoeding en bescherming.
- Uitbreiden van het aantal beheerspakketten met de boeren gericht op langere rustperiode (bijv. tot 1 juli).
- Uitbreiding van de plas-dras situaties waar mogelijk en nuttig
- Instandhouden goede samenwerking met het Collectief Eemland op het gebied van het monitoren, implementeren actieplan en ontwikkeling.

TOT BESLUIT

Dit jaar was ook weer een weidevogelbeschermingsjaar met onverwachte aspecten, zoals het bijzonder droge weer en de natheid eerste helft april. Het was toch een goed jaar voor de vogels, met name door steeds weer verbeteringen qua inrichting, beheer en broedresultaten.

We hebben in goede harmonie met elkaar en met de boeren/ grondbezitters samengewerkt. deelnamebereidheid van de boeren in de Eempolders is groot te noemen.

Nog steeds geldt: ‘de opbrengst’ kunnen we niet precies bepalen, maar we denken dat ons werken beslist zeer nuttig is. En bovendien is het fantastisch leuk en heel boeiend! We vertrouwen erop, dat we ook het komende seizoen weer op de boeren en de vrijwilligers kunnen rekenen!

Gert Bieshaar,

Ger-Jan Van Loenen,